

Lokal Historisk Forening for Faløse Egnen



Forår 2009



Foto: Svend Åge Jørgensen

Ester Rasmussen foran Bukkerup Landsbymuseum.
Læs om museet, der lukkede i 2008, inde i bladet.



Foto: Svend Åge Jørgensen

Det Store Theselskab på Holbæk Museum

Igen i 2008 deltog foreningen i Det Store Theselskab, som var arrangeret af Holbæk Museum og fandt sted lørdag den 6. september. Foreningens tebord var bemanded med 4 medlemmer, der udover at skænke te (Best Ilam Tea First Flush fra Nepal) og servere hjemmebak (muffins, fedtbrød og kanelkage) orienterede om foreningens virke.

Udflugt

Lørdag den 13. september var foreningen på udflugt til Stevns. Turens første mål var Koldkrigs-museet på Stevnsfortet, der nylig er blevet åbnet for offentligheden. Stevnsfortet er bygget i 1952-1954 med henblik på at kontrollere den sydlige indsejling til Øresund under Den Kolde Krig. På landjorden var opstillet Hawk-missiler, rada-

rantenner, radioudstyr og to store, gamle kanoner, der oprindeligt havde stået på det tyske slagskib "Gneisenau". Disse kunne række 27 km væk, og altså nå mål omtrent ved Falsterbo. Et kanonteam bestod af ca. 38 mand, der kunne skyde 8 skud pr. kanonrør i minuttet fra hver af de to kanonstillinger. 18 meter under jorden var der gravet ca. 1,6 km gange og etableret operationsrum samt de nødvendige mandskabsrum. I det tophemmelige O-rum, der var spækket med teknisk udstyr og bemanded med omkring 30 mennesker, holdt man øje med enhver bevægelse i farvandet. I undergrunden kunne indkvarteres en styrke på godt 150 mand i 3 måneder, hvis det værst tænkelige skulle ske.

Det var en stor oplevelse at besøge Stevnsfortet, der under Den Kolde Krig kun var kendt af meget få mennesker. I dag har vi svært ved at forestille os, hvor tæt på en altødelæggende atomkrig



Under jorden på Stevnsfortet

(foto: Erik Lausen).

med uoverskuelige konsekvenser for den danske befolkning egentlig var. Det fik vi et indblik i, ligesom de fysiske rammer under jorden forbløffede mange af os. Fortet blev først definitivt lukket i 2000.

Efter besøget på Stevnstortet blev der indtaget frokost og kaffe på Traktørstedet Højeruplund, hvor der også var mulighed for at besøge Højerup Kirke, der ligger helt ude på klinten, eller gå en tur i området. Koret og en del af kirkegården ved Højerup Kirke styrtede i havet i 1928, men allerede i 1910 var kirken blevet lukket af sikkerhedsmæssige årsager.

Sidste besøg på turen var i den ottekantede Sankt Catharina Kirke i St. Heddinge. Kirken er både smuk og speciel, præget af ypperligt håndværk.

Efter 10 timers tur i et blæsende, men særdeles smukt efterårsvejr, vendte de 53 medlemmer, der deltog i udflugten, hjem fyldt med nye indtryk.

Livet hos herskabet og hos tjenestefolkene

D. 9. oktober fortalte Inge-Lis Madsen, Tølløse Lokalarkiv, de omkr. 70 tilhørere, der var mødt frem denne aften, om livet hos herskabet og tjenestefolkene på de store gårde i den tidligere Tølløse Kommune. Der er næppe noget sted, hvor det lagdelte samfund kom tydeligere til udtryk end omkring herregårdene.



Inge-Lis Madsen (foto: Erik Lausen).

Man kunne møde alt fra den vildeste luksus i hovedbygningen til den dybeste armod på avlsgården eller i de små huse omkring gården.

Under foredraget fik man i ord og billeder et indblik i herskabets liv, som det blev levet i de fine gemakker i hovedbygningen, og var med på jagt eller på udflugt, når der var gæster. Intriger og skandaler var der masser af.

I kontrast hertil stod livet hos husmændene og karlene, hvis tilværelse var præget af hårdt arbejde og dårlige sociale forhold. Inge-Lis Madsen tog tilhørerne med på avlsgården, i marken og i skoven, hvor der blev slidt og slæbt. Der blev fortalt om strejker og oprør blandt arbejderne, og om at man ind imellem var nødt til at drikke sorgerne væk. Men der blev også berettet om sammenhold blandt de ansatte, om folk, der var parate til at gå gennem ild og vand for greven og hans familie, samt om hvordan herskabet sørgede for sine ansatte, når de blev gamle.



John Jensen (foto: Erik Lausen).

Med "Havhingsten" på tur

Torsdag d. 13. november var der igen fuldt hus, denne gang i Ugerløse Fritidscenter, hvor omkr. 80 mennesker var mødt frem for at høre Jens Jensen, Kr. Såby, fortælle om sin tur med vikingskibet "Havhingsten". Turen til Irland foregik i 2007, der var den vådeste sommer i mands minde. Derfor blev turen også en barsk omgang, der stillede store udfordringer til mandskabet ombord. Jens Jensen var hovmester på skibet og næstældst blandt besætningen, der bestod af 65 personer, 50 mænd og 15 kvinder.

Havhingsten er en rekonstruktion af et af Skuldelevskibene: et 30 m langt langskib, der blev brugt

44.200 mandetimer på at bygge. Byggeriet påbegyndtes i 2000 efter en donation fra Tuborgfondet, og der blev bl.a. brugt 360 egetræer samt 2,5 km tovværk til projektet. Sejlet var på 114 m², af hør og indfarvet med okker.

Jens Jensen gav først et historisk tilbageblik på år 1066 og "Slaget ved Hastings", der er tidspunktet, hvor den første Havhingst krydsede Nordsoen. Dernæst fortalte han om skibets opbygning og sødygtighed, som vi i dag har svært ved at forestille os kunne være mulig. Konstruktionen gjorde, at skibet kunne skyde en fart af 14,1 knob, når det gik stærkest og klare sig i 6-8 m høje bølger. Sådanne forhold oplevede besætningen under en storm ved Isle of Man i Det Irske Hav: rorfæstet sprang, men takket være godt sømandskab kom man vel i land.

Som hovmester var Jens Jensen ansvarlig for provianten på skibet. Til den 6 uger lange tur medbragte man 9000 skiver specialfremstillet Kohberg-rugbrød ("Vikingebrød", naturligvis!), 1½ tons kød og 6½ tons drikkevand. Man levede af sammenkogte retter, der kunne varieres i det uendelige med ris og pasta som tilbehør. Man medbragte ingen grøntsager – det måtte vente til man var i land. Til gengæld havde man 3000 guldbarrer med, doneret af Toms: de kunne dels gøre gavn som mellemmåltider (og dem var man nødt til at have rigtig

mange af), dels som ingrediens i de sammenkogte retter!

Jens Jensen fortalte levende og engageret om den barske, men fantastiske tur. Foredraget blev suppleret med forevisning af en flot BBC-film fra togtet. På baggrund af sine egne erfaringer sluttede han af med at give forsamlingen følgende råd: "Glem jeres alder, vær aktive, få noget ud af livet – man lever kun én gang!"

Julemødet

Sognepræst Henriette Bitsch var gæst ved foreningens juleafslutning i Ugerløse Fritidscenter d. 11. december, der samlede omkr. 40 medlemmer. Hun underholdt med 3 fortællinger: Lensgreve Hans Schacks erindringer om "Jul på Schackenborg", Dennis Jürgensens rablende skøre fortælling "Plastikjuletræer er de bedste" og endelig Johs. Møllehaves dejlige gendigtning af beretningen om "De hellige tre konger". Ind imel-



Henriette Bitsch (foto: Erik Lausen).



Holger Daugaard (foto: Erik Lausen).

lem Henriette Bitsch's veloplagte fortælleren blev der traditionen tro sunget julesalmer, drukket gløg og spist æbleskiver.

Til slut læste en af foreningens ældste medlemmer, den 91-årige Holger Daugaard, Ringsted, op af Ghita Nørbys erindringer fra en juleaften i sin barndom, hvor kong Frederik d. IX besøgte familien i Nyhavn.

En rigtig hyggelig aften!

De løste opgaven – men betalte prisen

var overskriften på Søren Wolstrups foredrag i Aktivitetshuset d. 8. januar. Emnet var Danmarksekspeditionen til Nordøstgrønland, der fandt sted 1906-1908 under ledelse af Mylius-Erichsen.

Målet med ekspeditionen var at kortlægge området mellem Kap Bismarck og Peary Island samt få be- eller afkræftet, om sidstnævnte var landfast med Grønland og altså ikke en ø. Man delte sig i to hold:



Søren Wolstrup (foto: Erik Lausen).

hold 1 bestående af Ludvig Mylius-Erichsen, Niels Peter Høegh Hagen og Jørgen Brøndlund, der skulle finde Peary-kanalen. Hold 2 bestod af Johan Peter Koch, Aage Bertelsen og Tobias Gabrielsen, og de skulle kortlægge østkysten op til Pearys varde. Det blev en anstrengende og hård tur nordpå præget af dårligt vejr, der medvirkede til, at man måttet vælge store omveje i forhold til det planlagte. Fejldispositioner undervejs, der betød yderligere forsinkelser, medførte, at ekspeditionen udviklede sig til en tragedie, idet Mylius-Erichsen, Høegh Hagen og Brøndlund omkom.

Søren Wolstrup fortalte medlevende om ekspeditionens forløb og det eftermæle, præget af mystik, løgne og fortielser, som den fik. De omkr. 60 fremmødte fik et fint indblik i historien om en af de mest dramatiske ekspeditioner i danmarkshistorien.

Husmandskonen på Nyvang

Godt 50 mennesker var mødt op d. 12. februar i Ugerløse Fritidscenter for at høre Solveig Bahn Christensen, der er husmandskone på Nyvang. Hun fortalte først om sin barndom i Vallestrup ved Sdr. Asmindrup, og om baggrunden for, at hun havnede på husmandsstedet i Andelslandsbyen Nyvang. Solveig Bahn Christensen blev ansat i 1992 og står sammen med husmanden for alt arbejde ude og inde. Til at hjælpe sig har de en lang række frivillige, der hjælper med at lave mad, gøre rent, passe dyr, pløje, så og høste, vedligeholde bygninger samt passe pryd- og urtehave.



Husmandskonen på Nyvang, Solveig Bahn Christensen (foto: Erik Lausen).

Det mad, der laves i køkkenet og som de besøgende får smagsprøver af, er lavet efter opskrifter i kokebøger anno 1927. Maden laves naturligvis på et brændekomfur, som det i øvrigt er en kunst at holde liv i. Ofte oplever man, at de voksne rynker lidt på næsen af retterne, mens børnene er mere åbne over for at smage. Som regel bydes der også på en småkage og kaffe tilsat Richs.

Et af de helt store tilløbsstykker er, når der slagtes gris kort før jul. Såvel børn som voksne følger slagtingen, der foregår på gammel-dags maner, med stor interesse. Dagen efter bliver grisen parteret og der laves blodpølse.

Solveig Bahn Christensen fortalte levende og engageret om dagligdagen på husmandsstedet og alle aktiviteterne i Andelslandsbyen. Nyvang havde i 1992 3-4.000 besøgende i sæsonen. I dag er tallet oppe på omkring 60.000.

Generalforsamling d. 12. marts

36 medlemmer deltog i foreningens generalforsamling, der foregik i Ugerløse Fritidscenter. Formand Svend Aage Jørgensen fortalte i sin beretning om 2008, der var et travlt foreningsår med 7 velbesøgte mødeaftener, en jubilæumsreception og medlemsfest samt 2 udflugter. Pr. 31.12.2008 havde foreningen 292 medlemmer.



Svend Åge Jørgensen

Formanden mindedes den tidligere formand Vivi Lausen, der døde d. 18. maj, og fremhævede den store betydning hun har haft både for Lokalhistorisk Forening og for lokalsamfundet.

Foreningen har indsendt kommentarer til Kommuneplanen samt de kommende bane- og vejreguleringer. Derfor påtænkes det også at nedsætte et udvalg for "offentlig planlægning". Formanden har i det forløbne år også deltaget aktivt i projektet omkring Remisen, som han vurderer, kan blive et kulturelt omdrejningspunkt i Tølløse.

Kasserer Henning Petersen gennemgik regnskabet, der bl.a. på grund af jubilæumsfestlighederne viste et underskud på 17.418,81 kr. Regnskabet balancerede med 40.025,60 kr.

Pga. stærkt øgede udgifter til trykning af medlemsblad og hjemmeside foreslog bestyrelsen en kon-



Niels Jensen (foto: Svend Åge Jørgensen)

tingentforhøjelse. Forslaget blev vedtaget, hvorfor medlemmerne fra 2010 skal betale 100 kr. for enlige og 150 kr. pr. par. Efter at have siddet i bestyrel-

sen i 10 år ønskede Erik Jensen, St. Merløse, ikke genvalg. I hans sted valgtes Erik Lausen, Tølløse. Desuden var der genvalg til Aksel Pedersen og Poul Andersen. Som ny suppleant valgtes Inger Schultz Hansen, Kr. Eskilstrup.

Efter kaffepausen fortalte Niels Jensen, Skimmede, om sine mange ture til Østeuropa gennem de sidste 41 år. Det var specielt landbrug, han havde besøgt, både før og efter murens fald, men der var også blevet tid til at studere livet og diverse turistseværdigheder på turene. Niels Jensen fortalte muntert og humoristisk om sine indtryk fra rejserne: om udviklingen fra tidligere tiders ineffektive organisering af arbejdet til nutidens meget mere effektive arbejdsformer i landbruget.

Konstituering

På et møde d. 18. marts har bestyrelsen konstitueret sig som følger:

Formand: Svend Aage Jørgensen

Næstformand: Bent Petersen

Kasserer: Henning Petersen

Sekretær: Winnie Teglgård

Protokolfører: Inge-Lis Madsen

Arrangementsudvalg: Bent Petersen, Aksel Pedersen, Poul Andersen, Erik Lausen

Økonomiudvalg: Henning Petersen, Winnie Teglgård, Erik Lausen

Udvalg for offentlig planlægning: Erik Lausen, Poul Andersen

Redaktionsudvalg: Inger Schultz Hansen, Winnie Teglgård, Bente Brodersen, Inge-Lis Madsen

Bukkerup Landsbymuseum

John og jeg kom til Nordgården i 1969. Vi kom fra Svogerslev Møllegård, der var John's fødegård, og havde haft landbrug der i 12½ år. Vi har 3 børn Kirsten, Helge og Hanne, og hele familien blev glade for at bo i Tølløse kommune.

Det er et stort arbejde at flytte et helt landbrug til en ny egn, men det gik fint. Vi havde 24 køer med og udvidede besætningen til 44. Det giver meget arbejde, så der var ikke tid til, at John kunne pleje sin interesse for gamle ting.

I 1979 solgte vi køerne, og så fik John tid til at finde og samle redskaber og andre gamle sager.

I gamle dage var der mange små håndværkere i landsbyerne: Bødker, karetmager, træskomager, skomager, tækkemand, smed og mange andre. Det var deres redskaber, John gerne ville samle, samt alle de redskaber der var anvendt i landbruget. Da vi flyttede fra Svogerslev Mølle tog John mange ting med, og jeg var sur på alt det gamle bras. Det blev lagt op på loftet over porten, og lå så der til vi var af med køerne. Nu fik han tid til at gøre tingene i stand, og så måtte jeg jo indrømme, at det var godt, han havde taget det med.

Et museum opstår

John var samler. Det er jeg ikke, men efterhånden blev jeg smit-



Ester og John Rasmussen i museet.

tet af hans interesse. Han gik på kræmmer- og loppemarkeder og fandt mange gode redskaber. Det var ofte i de kasser, der stod under bordene, at det gamle værktøj lå. Som regel var det både rustent og kedeligt, men når han fik det under behandling, blev det pænt at se på. Han havde sans og respekt for de gamle håndværk. Efterhånden fik han også meget foræret. Han var glad, når der fulgte en historie med, og den blev skrevet ned. Han havde et kartotek over genstandene og brugte mange timer på det. Jeg sagde til ham: "Jo ældre jeg bliver, jo mere værd bliver jeg vel også for dig?"

På vore marker her og i Svogerslev

fandt han mange flinteredskaber. Hver gang kom han hjem og viste mig det og sagde: "Dette redskab har en af vore forfædre haft gavn og glæde af, og nu kan jeg vise det til andre".

Da vi ikke mere havde dyr i stal-dene, satte vi borde og hylder op i rummene, og snart var næsten alle længer i brug. Det sidste, der blev taget i brug, var malke rummet. Her blev vaskemaskiner, tøjroller og strygejern i mange forskellige stil-arter stillet op. Tøj blev hængt på snore med gamle tøjklammer.

Efterhånden som samlingerne voksede, kom der flere besøgende – især foreninger. Når gæsterne så, hvor pænt John gjorde tingene i stand, kom mange og forærede ham effekter. Så det blev efterhånden til meget mere end værktøj. Vi fik mange køkkenting, skoleborde, vægte, skolebøger, legetøj, alle redskaber til forarbejdning af hør, en kontrolkasse, dåbskjoler, gamle beklædningsgenstande og meget, meget mere.

Kommunejubilæet

I 1993 fejrede Tølløse kommune 25 års jubilæum som storkommune. Vi blev spurgt, om vi kunne holde åbent 2 søndage på museet, så ville der blive arrangeret hestevogn-skørsel fra Kr. Eskilstrup station. Der kørte nemlig veterantog på Høng-Tølløse banen de dage. Der blev smedeværksted ved lade-n, og der blev slået reb, i ga-

rageren blev der støbt tinsoldater. I museet kniplede Bente Brodersen, Erik Larsen drejede træ, Ejnar Petersen sad ved kontrolkassen, Ove Nielsen arbejdede med ler, Svend Møller fra Fuglebjerg udstillede en fin samling landbrugsredskaber i størrelsen 1 til 5. John's søster Karen sleb sten og lavede smykker. Desuden var der en stor samling dukkeure.

Soderup – Eskilstrup Husholdningsforening sørgede for kaffe og kager. Vi vidste jo ikke, hvor mange der kom, så den første søndag måtte de hjem efter nye forsynin-ger, der kom ca. 400 gæster den første søndag og det dobbelte den næste søndag. Så de havde travlt, og det var lækre kager de serverede.

Ude i laden var der også en udstil-ling med alle de plancher, der var lavet til Tølløse Festival. Her var Lokalhistorisk Forening altid med. John og jeg kom så med supple-rende effekter.

Det var altid meget fornøjeligt. Man får mange gode oplevelser, når man arbejder sammen, og foreningen har altid været parat med hjælp og opbakning. – Tak for det! Efter de to gode jubilæumsdage blev det en tradition, at vi holdt åbent hus med arbejdende værks-steder hvert år den sidste weekend i maj måned. Drejeren og rebsla-gerne har dog været med hvert år. I 1994 kom Stine og Jørn Brassel med rok og væv, og de har været

med hvert år, til jeg holdt op. Denne weekend var god reklame for museet og var med til at give pænt besøg resten af sommeren.

Alene om museet

22. april 1996 døde John pludselig, og selv om vi var godt i gang med forberedelserne til maj, magtede jeg ikke at holde åbent hus alene. Så det år blev der ingen arbejdende værksteder. Men vi havde en del aftaler om besøg af foreninger. Jeg ringede til dem og sagde, at de var velkomne, og jeg skulle nok

fortælle om tingene, så godt jeg kunne. Ingen meldte afbud, og så var jeg i gang med at passe det alene. Det var ikke let, men så må man tage sig sammen, og jeg har aldrig fortrudt, at jeg tog det valg. Medens John levede fik vi rigtig mange ting, han tog imod det hele, for han kunne reparere gaverne. Da jeg blev ene, måtte jeg ikke så sjældent sige nej tak, jeg kan ikke gøre effekter i stand og ville ikke lægge det på lager. Men jeg har da fået mange dejlige ting, og det vil jeg sige tak for her.



Mange gæster på gårdspladsen ved kommunejubilæet i 1993.

En epoke er slut

Maj 2007 holdt jeg sidste åbent hus, og i 2008 blev museet afviklet. Holbæk Museum, Andelslandsbyen Nyvang, Tadre Mølle og Lejre Forsøgscenter kom først og hentede, hvad de kunne bruge. Til min store glæde tog de meget mere, end jeg havde ventet. Derefter kom de fra "Private Museers Forening". Det er en lille forening, som John m.fl. startede i 1995. Vi er 11 medlemmer, og jeg har haft stor gavn af at være med i den. Museerne skulle ikke betale for effekterne, de ville jo blive vist igen.

Da alt var klaret, var der trods alt en del tilbage. Det holdt børnene og jeg et "Slutudsalg" på og hele indtægten skulle gå til S.O.S. Børnebyerne og Muskelsvindfonden. Vi satte priser på hylderne og fik hjælp fra en mand, der var erfaren med den slags.

Og så var vi spændt på, hvordan det ville gå. Da vi åbnede kl. 10, stod der allerede mange og ventede på at komme ind. Det blev en god dag med fint salg og godt humør. Så selv om det var vemodigt, blev det en fin afslutning på museet. Der blev også en pæn skilling til begge fonde (kr. 10.000,- til hver). Som I nok ved, har jeg solgt Nordgården til min forpagter Lars Palle. Vi har altid haft et godt samarbejde, og jeg er glad for, at det er Palle og Hanne, der skal tage over. Til sommer flytter jeg til Tølløse.

Til slut vil jeg sige tak til jer, der gennem alle årene har støttet museet med praktisk hjælp, gode råd og med opbakning og godt humør, når der har været brug for det.

Tak alle sammen!

Kontingent

Ægtepar	100 kr.	Enlige	60 kr.
Pensionister/efterlønnere par	60 kr.	Enlige pensionister	40 kr.

Kontingentet er for et helt år og kan betales ved mødeaftenerne i januar og februar, eller indbetales på konto 3229 5397081 inden 1. marts. Er der medlemmer, der ønsker transport til møderne? Ring til et af bestyrelsesmedlemmerne, som vil hjælpe med samkørsel. Medlemmer har gratis adgang til aftenarrangementerne. Kaffe med brød: 30 kr. Gæstebillet: 20 kr.

Erindringer fra mine første år i Tølløse

Jeg var 12 år, da jeg i 1943 sammen med min mor og far samt 5 søskende ankom til Tølløse. Min far var postmester i Fuglebjerg på Sydsjælland og havde med ønsket om avancement søgt blandt andet Tølløse og fik stillingen her.

For os børn var det en stor omvæltning at komme fra en lille, stille provinsby med rutebil til Sorø, Slagelse og Næstved, til en stationsby med damptog, der gjorde holdt på stationen lige over for posthuset - for ikke at glemme Høngtoget, der fra drejeskiven, hvor damplokomotiverne blev vendt med håndkraft, sendte kaskader af røg op i vores køkken. Vi fik som store drenge lov

til at hjælpe med at skubbe drejeskiven, så maskinen blev vendt i den rigtige retning.

Der var en livlig trafik på Høng-banen, idet tørv fra Åmosen blev transporteret til Tølløse for videreforsendelse til København. Banen havde sin egen remise og vandtårn samt værksted til lokomotiverne.

Med den livlige trafik på stationen krævedes der en del rangering, og i mangel af rangeringsmaskine blev der brugt hestekraft. Den lokale fragtmand Olsen kom med sin store belgierhest, bl.a. "Herman", og hjalp med til dette arbejde. Jeg kan endnu høre lyden af bufferne støde samme, når vognene sammenkoblede. Jeg husker, at der til DSB pakhuset overfor hver dag ankom et stort antal Tilsitterost



Tog på Høng-Tølløse Banen ved Kr. Eskilstrup (foto: Niels Otto Rasmussen).

(Havarti) fra Undløse med rutebilen til forsendelse.

Krigen

Togene mellem København – Kalundborg var af vital betydning for den tyske besættelsesmagt, og modstandsbevægelsen gjorde med forskellige aktioner meget for at hindre fremføringen af militærtog. Jeg husker tydeligt en morgen, hvor den tyske garnison, der normalt havde til huse på Baptisthøjskolen, udviste en desperat adfærd. Overalt på stationen og langs skinnerne var der sat vagter, og i slippet overfor posthuset var der opsat maskingevær. Fra Søderup kom der en række tilfangede personer skrappt bevogtede af tyske soldater. Personerne blev ført op ad slippet, over skinnerne op til Højskolen. Årsagen til denne panik var sabotagen på et militærtog mellem Hvalsø og Tølløse. Var stemningen under besættelsen i byen utryg, hvad kunne der så ikke ventes af repressalier nu? Der er skrevet og fortalt meget om den pågældende episode, men som stor dreng gik der mange tanker gennem hovedet ved denne oplevelse.

Min far mærkede som postmester også det pres, de tyske styrker var under både på fronterne, i Tyskland og her under de sidste krigså. De tyske officerer ringede ofte på vores dør sent om aftenen for at høre efter brev hjemmefra. De praktiserede

ofte den tyske herrementalitet ved disse sene besøg, og far anskaffede sig derfor en guldtræsset kasket – den gav den fornødne respekt.

Da vi kom til Tølløse, var vi tre drenge i den skolepligtige alder. Min mor tog derfor kontakt til Louise Høyer på Tølløse Mellem- og Realskole, hvor vi blev meldt ind og startede skolegangen. Det viste sig, at min mor og frøken Høyer havde gået på den samme skole i København, og som årene gik, udviklede der sig et venskab de to imellem, som holdt livet ud. Min mor var meget musikalsk, sang og spillede klaver. Der gik derfor ikke lang tid, førend hun tilbød at komme til skolens morgensang for at spille. Også til skolens julekoncerter leverede min mor musikken. For at glæde min mor og for at takke for hendes assistance, organiserede frøken Høyer en julehilsen fra samtlige elever, og det er en dejlig oplevelse at se disse hilser igennem i dag. Jeg deltog selv i morgensangen på violin og fik på den måde et godt kendskab til salmerne.

Tølløse i 1940'erne

Når jeg tænker tilbage på Tølløse i fyrrerne, var byen jo ikke ret stor. Det var ligesom om vi kendte de fleste, der boede her. Bebyggelsen var koncentreret om Jernbanevej, Tølløsevej og Kvarmløsevej. Når man gik ned ad Vestergade overfor stationen, var der ingen bebyggelse på den sydlige side af vejen. Her var

der Sejergårdens marker, og vi spillede fodbold, hvor der nu er bygget store huse på Nygade, Østergade og Søndre Alle. Ja, man kan faktisk ikke forstå, hvor de små ejendomme er henne nu. Hvor de lå, er der nu bygget store kasser.

Ved siden af posthuset lå et kønt lille hus, der tilhørte DSB, og her boede baneformanden. Vores haver stødte sammen, og vi havde en stor hønsegård samt kaninbure. Haven har sikkert set pæn ud, da vi flyttede ind, men vi drenge fik af far lov til at etablere huler. Der blev gravet og rumsteret, så vores nabo til den anden side, stationsforstander Duus, som selv havde en meget velplejet have, gjorde store øjne, når alle havemøblerne hos os var sat op i en rundkreds, og der blev spillet teater og cirkusforestillinger med dragter og hatte fra pulterkammeret. Haven egnede sig på grund af mange gamle frugttræer ikke til dyrkning af grøntsager, så far havde lejet et stykke jord ude bag remisen, og derfra kunne vi hente kartofler, løg og kål m.m.

I haven stod der et gammelt pæretre, som egnede sig rigtig godt til, at cyklerne kunne hænges op til reparation eller lakering. Det var jo i dæklappernes tid, så der var tit brug for at få cyklerne hængt op og få sat nye dækstykker på samt repareret dem, da de var slidte og ikke sidste nye model. Dæklapperne gav en meget ujævn kørsel, men jeg oplevede dog aldrig at

køre på træfælge med dækbelægning. Reservedele købte vi, hvis det var muligt, hos "Måne-Hansen", der havde til huse i gården ved mejeriet.

Det var svært at skaffe tøj i disse år, så vi gik i nedarvede trøjer og bukser samt hvad der ellers kunne skaffes. Umiddelbart efter krigen lysnede det, idet man hos "HAFA" kunne købe aflagte, engelske battleddress og militærstøvler. Det varede derfor ikke længe, inden byens skoledrenge troppede op i det stærke kakidress og kraftige støvler. Jeg husker, at far købte et stort antal støvler til os drenge. Nogle skulle forsåles, og her blev sålerne behandlet med fernis inden brug, så holdt de længere.

Bag ved "HAFA" i gården lå mejeriet. Ud til gaden var der mejeriudsalg, og hver dag kørte den hestetrukne mælkevogn byen rundt.

Om vinteren løb vi på skøjter på mosen, der lå for enden af Sofievej. Kun ganske enkelte havde støvler med skøjte i ét. Vi andre brugte det forhåndenværende fodtøj samt skøjter med nøgle. Det var svært at holde skøjterne på plads, men vi stæsedede da rundt på mosen og legede, at vi spillede ishockey.

Hvis vi havde ski, kunne vi være heldige, at børnene fra Sophienholm Gods blev transporteret til skole med kane. Når de så skulle hjem, kunne 8-10 børn blive trukket bag kanen i et langt tov, hvorefter vi kunne løbe i bakkerne ved



Idyl på Jernbanevej. Til højre (næsten gemt bag træerne) Tølløse Posthus.

Sophienholm. Der var jo ingen trafik på vejene, så sådanne ture kunne sagtens finde sted.

Posthuset

Set udefra var posthuset jo en ståtelig bygning, men inden døre var der ingen af nutidens faciliteter. Alle rum blev opvarmet med kakkelovn, så hver morgen blev der fyret op med papir, ris- eller pindebrænde. Ilden blev holdt ved lige dagen igennem med koks eller tørv. På loftet var der badeværelse, hvor man kunne varme badevandet i en stor ovn. Der skulle fyres op i god tid, for at vandet var tåleligt. Der var således intet varmt vand i huset, medmindre man satte en kedel over ilden. Vi havde ikke køleskab, så det koldeste sted var spisekammeret, der vendte ud mod banen. I køkkenet stod en hokasse, hvor mange retter kunne koge færdige eller holde sig varme. Min mor var uddannet postassi-

stent og deltog meget i arbejdet på kontoret. Vi drenge fik derfor til opgave at frembringe de mest almindelige dagligretter, således at vi hurtigt kunne gå til bords, når mor og far kom op fra postkontoret. Det var en fordel, at vi var flere om opvasken. Den foregik under snak og flerstemmig sang.

TV fandtes jo ikke, så samlingspunktet om aftenen var, når mor sad ved klaveret, og de hjemmeboende børn stod rundt om, mens vi sang Danmarks Melodibog igenem. Spejderbevægelsen havde i fyrreerne stor søgning, og jeg blev medlem af KFUM-spejderne, som havde mødelokale i Soderup Præstegård. Det gav mange dejlige stunder med kammeraterne, både lokalt og på de store landslejre.

Der var jo ikke megen trafik på gaderne i fyrreerne. Bilerne var klodset op, færdslen bestod af gående, cyklende og enkelte hestevogne. Man kunne høre lyde vidt omkring. Jeg husker, min mor tog min trompet, gik ud på altanen og gav nogle gevaldige trut. Det var signal til min mindre bror om at holde inde med fiskeriet af skaller i Lidtgodtgårdens mose og begive sig hjem til spisning. Ja, det kunne lade sig gøre den gang, hvor der var åbne marker bag vores hjem. I dag er der bygget så meget, at jeg endnu ikke har været på alle de veje, der med deres bebyggelse har givet plads til mange nye Tølløseborgere.

Artikler og notitser i lokalpressen anno 1939

Lokalavisernes spalter indeholdt før i tiden mest referater fra sognerådsmøder, foreningsgeneralforsamlinger og begravelser, samt nekrologer og artikler i anledning af runde fødselsdage. Den lokale meddeler til Holbæk Amtstidende, Erik W. Rasmussen, der til daglig var assistent på kommunekontoret i Tølløse, havde dog også øje for, hvad der ellers rørte sig i lokalområdet. Her et par eksempler.

Biluheld i farligt jernbanekryds

I aftes ved 19-tiden skete på Jernbanevej i Tølløse en alvorlig kørselsulykke. Herreekviperingshandler Henry Eliassen, Ringsted, kom i en lille Ford kørende fra jernbanestationen i retning mod Soderup. I svinget ved remisen, hvor Høng-Tølløse banen skærer landevejen, bremsede Eliassen kraftigt op – øjensynlig fordi han ikke var lokal kendt – med det resultat, at vognen, idet den nåede jernbanelinjen, væltede og slog 2-3 sidelæns kolbøtter over mod højre side af vejen for endelig at havne (liggende) på siden nede på den næsten 2 meter lavere liggende mark, tilhørende gdr. Fr. Jespersen, Lidtgodtgården. Af tillilende folk blev Eliassen stærkt blødende hjulpet ud af vognen. Med undtagelse af et hul i nakken og enkelte hudafskrabninger var han dog sluppet særdeles godt fra

den uhyggelige tur. Efter at være blevet forbundet kunne Eliassen tage til sit hjem i Ringsted. Bilen blev stærkt ramponeret.

Ved den omtalte jernbaneoverskæring er det man påtænker at lægge vejbanen om, således at vejen gennem en viadukt kommer til at gå under banelinjen.

(Holbæk Amtstidende 01.04.1938)

Branden på Tølløsegård

Ved 11 ½ - tiden drog et meget kraftigt tordenvejr hen over Tølløse-egnen. Ved 11 ¾ - tiden hørtes et mægtigt knald i byen og få minutter efter slog mægtige flammer op og i løbet af meget kort tid var hele stakhjelmen et stort ildhav, som kunne ses viden om. F. eks. havde brandstationen i Snertinge set skæret.

Brandvæsenet fra Ugerløse, Snertinge og Falck i Holbæk samt kommunens egen sprøjte blev alarmet, men det viste sig hurtigt, at der kun blev brug for Ugerløse-sprøj-



Den lokale skribent Erik W. Rasmussen (stående) på besøg i Gl. Tølløse.

ten, idet det var håbløst at slukke ilden.

Men i lang tid var der stor fare for, at en del af byen med sine mange stråttækte huse skulle blive ildens bytte, idet der stadig fløj en regn af gnister, båret af vinden, ind over den syd-vestlige del af byen. Store flager af taget, der var af tagpap, kom flyvende inden hjelmen faldt. For den øvrige del af Tølløsegården var der ingen fare, idet vinden bar fra.

Hjelmen indeholdt omkring 300 læs halm fra i fjor, en ny selvbinder, et par breddsåmaskiner, nogle vogne og få andre redskaber, som alt blev flammernes bytte. Ildskæret var så kraftigt, at det lyste omegnen op i en afstand af over 2 km. Tølløsegården ejes af godsejer A. Larsen, som netop var gået til ro efter at være kommet hjem fra en rejse.

Endnu til formiddag brænder det meget kraftigt. I hjelmen holder der næsten altid omvandrerer til, men der menes ikke at have været nogen i nat.

(Holbæk Amtstidende 20.07.1939)

Fodboldkamp i Tølløse mellem handel og håndværk

I morgen aften spilles i Tølløse en fodboldkamp, som bliver lidt ud over det almindelige. Stationsbyens kommissær og unge håndværkere har udfordret hinanden til en dyst. Som dommer har byens populære "overtjener" Ch. Hem-

mingsen, Hotel Tølløse, lovet at assistere. Og for bedre at have fuldt overblik over banen, vil Hr. Hemmingsen bestride det ofte vanskelige dommerhverv fra en hesteryg. *(Holbæk Amtstidende 16.08.1939)*

Tyv anholdt

Kriminalpolitiet har i går anholdt en 30-årig mand i Tølløse som sigtet for det begåede tyveri på postkontoret i Tølløse fredag nat, foreløbig for 3 dage.

Vedkommende, der kaldte sig repræsentant, har opholdt sig i Tølløse ca. 1 måned og bl.a. nogle dage boet på Hotel Tølløse. Han havde endvidere af tømremester H. P. Hansen lejet salen på Afholdshotellet for at fremleje den til foreninger o.l., blandt andet har DSU lejet den. Han vil blive fremstillet i dommervagten på onsdag.

Der er fundet aftryk af vanter på gerningsstedet svarende til et par, fundet hos den pågældende. Ligeledes er resten af sæben, som er anvendt til vinduesruden, fundet. Han kom hver morgen og afhentede sin post på postkontoret, men var der ikke lørdag morgen.

Han har tidligere været i konflikt med politiet. Hans navn ønsker kriminalpolitiet ikke at oplyse endnu af hensyn til evt. medskyldige.

(Holbæk Amtstidende 30.10.1939)

Løbskkørsel

Hos gdr. Mogens Nielsen, Kvarmløse, blev i går formiddags et par he-

ste, der var forspændt en vogn, hvis ejer havde ærinde hos gdr. Nielsen, bange for et eller andet, medens de stod i gården, og satte i løb ud på vejen med retning mod Tølløse Stationsby. Ud for købmand Julius Jung-Svendsen på Kvarmløsevej standsede de løbske heste, idet vognen væltede og ramte en lastbil fra grosserer Jul. Mortensen, Hol-

bæk, hvis chauffør læssede varer af til købmand Jung-Svendsen. Udover at lastbilens ene forskærm blev noget medtaget, skete der intet, og hestene kunne atter føres til Kvarmløse.

(Holbæk Amtstidende 03.11.1939)

Kommende arrangementer

Torsdag d. 16. april 2009 kl. 19.30

Major og staldmester P. M. Mentz: Gardehusarregimentets Hesteeskadron
Sted: Aktivitetshuset, Tølløse

Torsdag d. 14. maj 2009 kl. 19.00 (bemærk tidspunktet)

Udflugt til institutionen "Hørhaven"
Mødested: Søtoftegård, Søtoftevej 76

Lørdag d. 13. juni 2009 kl. 11.00

Travetur ved Blanksøgård, Mogenstrup, efter "Spor i Landskabet". Længde: ca. 2½ km (ikke for gangbesværede). Medbring madpakke/drikkevarer til en frokost i det grønne
Mødested: Blanksøvej 1, Mogenstrup

Lørdag d. 12. september 2009

Bustur til Trelleborg, Reersø og Vor Frue Kirke i Kalundborg. Spisning på Reersø Kro.
Nærmere oplysning om tilmelding m.v. i lokalpressen.

Torsdag d. 8. oktober 2009 kl. 19.30

Naturvejleder Peter Løn Sørensen: Sporene i landskabet og husmandskulturen i "mands minde" – kan vi bruge det til noget i det moderne samfund?
Sted: Ugerløse Fritidscenter

Torsdag d. 12. november kl. 19.30

Gurli Jensen fortæller om sin barndom i Soderup
Sted: Aktivitetshuset, Tølløse

Torsdag d. 10. december 2009 kl. 19.30

Julemøde med sognepræst Sara Yun Mikaelsson, Ugerløse Kirke
Sted: Ugerløse Fritidscenter

Formand

Svend Aage Jørgensen

Svalevej 1
4340 Tølløse
E-mail: svaakj@tiscali.dk
tlf. 59 16 10 19

Næstformand

Bent Petersen

Nederskovvej 92
Skov Vallenderød
4340 Tølløse
E-mail: bent.otto@petersen.mail.dk
Tlf. 59 18 56 89

Kasserer

Henning Petersen

Mågevej 2
4350 Ugerløse
Tlf. 59 18 82 17

Aksel Pedersen

Ordrupvej 88
Søtofte
4100 Ringsted
E-mail: geslingebjerg@get2net.dk
Tlf. 57 80 13 55

Poul Andersen

Gershøjgård
Kvarmløsevej 69, Kvarmløse
4340 Tølløse
E-mail: poul.andersen@dlgpost.dk
Tlf. 59 18 67 69

Winnie Teglggaard

Ove Billesvej 3
4340 Tølløse
E-mail: winnie@teglgaard.dk
Tlf. 65 94 34 80

Erik Lausen

Lindestien 5
4340 Tølløse
E-mail: erik@lausen.dk
Tlf. 59 18 59 22

Bestyrelsessuppleanter

Erna Berentsen

Veisgårdsvej 4
Tjørnede
4340 Tølløse
Tlf. 59 18 53 59

Inger Schultz Hansen

Have Borupvej 207
4360 Kr. Eskilstrup
E-mail: pshish@dlgmail.dk
Tlf. 59 18 05 89

Foreningens hjemmeside

www.tollose.dk/historie
webmaster: John Jeppesen

Holbæk Arkiverne/

Tølløse Lokalarkiv

Hjortholmvej 9
4340 Tølløse
Tlf. 72 36 70 83 / 72 36 70 82
E-mail: ilm@holb.dk

Arkivets åbningstider

Mandag kl. 14.00 – 17.00
Onsdag kl. 13.00 – 16.00

Arkivleder

Inge-Lis Madsen

Nybyvej 62
4340 Tølløse
E-mail: nyvang@mail.tele.dk
Tlf. 59 18 68 85